

ØSEN KOMMUNE UTVIKLING OG MILJØ

7740 STEINSDALEN

Vår dato: 09.08.2019

Vår referanse: 201938070-6

Vår saksbehandler:

Deres dato:

Deres referanse:

Ingrid Hjorth

Miljømål for jordbrukspåvirka vannforekomster i vannregion Trøndelag - veiledning

Regional vannforvaltningsplan er i ferd med å rulleres, og ny, oppdatert versjon blir gjeldende fra 2022-2027. Planprogram og hovedutfordringer for vannregionen var på høring til 12. juli 2019.

I planarbeidet er det behov for å gjøre en ny vurdering av mulige miljøtiltak i påvirkede vannforekomster, samt å sette realistiske miljømål. Vi ønsker innspill, og ber om at kommunene (evt. vannområdekoordinator) oppdaterer/registrerer informasjon om miljøtiltak på vann-nett.no, **innen 1. februar 2020**. Denne fristen gjelder ikke bare informasjon knyttet til jordbruk og kommunenes sektoransvar, men gjelder alle relevante sektormyndigheter og påvirkninger.

I dette brevet gir vi informasjon om rammene for miljømålfastsettelse, samt føringer for hvordan vannforekomster skal prioriteres. Innholdet i brevet ble drøftet på møte med vannområdekoordinatorene og Fylkesmannen den 17.06.2019.

Med vennlig hilsen

Ingrid Hjorth
Rådgiver vannregion Trøndelag

Bendik Eithun Halgunset
Rådgiver vannregion Trøndelag

Dette dokumentet er elektronisk godkjent

Innhold

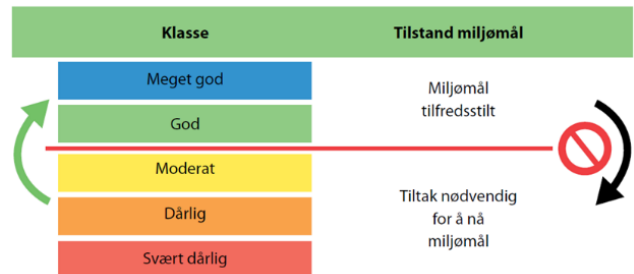
1.	Rammer for fastsetting av miljømål	3
1.1	Vannforskriften.....	3
	Standard miljømål	3
	Miljømål for SMVF.....	3
	Tidsfrist.....	3
	Mindre strenge miljømål (MSM).....	3
1.2	Relevante veiledere	5
1.3	Nasjonale føringer for arbeidet med oppdatering av de regionale vannforvaltningsplanene, brev 19.03.2019	5
2.	Miljømål for kanaliserte og lukka landbruksbekker	6
3.	Miljømål for sterkt eutrofierte vannforekomster	7
4.	Tidsutsettelse.....	8
5.	Retningslinjer for prioritering og fastsetting av miljømål	9
6.	Registrering i Vann-Nett	10

1. Rammer for fastsetting av miljømål

1.1 Vannforskriften

Disse paragrafene omhandler de ulike miljømåla og frister:

- § 4: miljømål for overflatevann
- § 5: miljømål for SMVF
- § 6: miljømål for grunnvann
- § 7: miljømål for beskytta områder
- §§ 8-9: frister for å nå måla
- § 10: mindre strenge miljømål

Standard miljømål

Standard miljømål for overflatevann er god økologisk tilstand (GØT) og god kjemisk tilstand. Vannforskriftens vedlegg 5 angir grenseverdier for ulike tilstandsklasser for ulike kvalitetselementer/parametere.

(NB! Kjemisk tilstand dreier seg kun om miljøgifter (EUs liste over prioriterte stoffer), ikke f.eks. næringssalter.) Med mindre noe annet spilles inn er det standard miljømål som blir gjeldende.

Miljømål for SMVF

Dersom en vannforekomst er i dårligere enn god økologisk tilstand på grunn av **fysisk inngrep** som tjener et samfunnsnyttig formål, kan den utpekes som en **sterkt modifisert vannforekomst, SMVF**. Det økologiske miljømålet settes da til godt økologisk potensial (GØP). Økologisk potensial er ikke strengt definert ut ifra grenseverdier slik som for økologisk tilstand, og er et litt «rundere» begrep. Kapittel 1.2.5 i vannforskriftens vedlegg 5 beskriver økologisk potensial nærmere. For at en SMVF skal nå GØP må alle kostnadseffektive avbøtende tiltak gjennomføres, og vannforekomsten må minimum ha «et fungerende økosystem». Hva GØP innebærer varierer altså fra vannforekomst til vannforekomst ut ifra forventet effekt av gjennomførbare tiltak.

Et viktig kriterium for at en vannforekomst skal kunne utpekes som SMVF, er at eventuelle tiltak som må gjennomføres for å nå god økologisk tilstand vil gå for mye på bekostning av det samfunnsnyttige formålet som det fysiske inngrepet tjener. F.eks. vil det som oftest ikke være ønskelig å rive kraftverksdemninger for å nå god økologisk tilstand.

Tidsfrist

Miljømålene som er satt skal som hovedregel nås innen utgangen av planperioden. Fristen for måloppnåelse kan usettes med inntil 6 år (én planperiode, til 2033) dersom det er gode grunner for det. Begrunnelser må oppgis i vannforvaltningsplanen (på Vann-Nett).

Mindre strenge miljømål (MSM)

Naturlige vannforekomster og SMVfer kan også få mindre strenge miljømål dersom det ikke er realistisk å nå GØT, GØP eller god kjemisk tilstand. Kriteriene er: a) vannforekomsten forringes av samfunnsnyttig aktivitet som ikke uten uforholdsmessige kostnader kan gjennomføres på en miljømessig bedre måte b) tilstanden må ikke forringes ytterligere, og c) man sikrer så god tilstand som mulig ved å gjennomføre realistiske tiltak.

§ 4. Miljømål for overflatevann

Tilstanden i overflatevann skal beskyttes mot forringelse, forbedres og gjenopprettes med sikte på at vannforekomstene skal ha **minst god økologisk og god kjemisk tilstand** [...]

§ 5. Miljømål for kunstige og sterkt modifiserte vannforekomster

Tilstanden i kunstige og sterkt modifiserte vannforekomster skal beskyttes mot forringelse og forbedres med sikte på at vannforekomstene skal ha minst **godt økologisk potensial og god kjemisk tilstand** [...]

En forekomst av overflatevann kan utpekes som kunstig eller sterkt modifisert dersom de endringer i vannforekomstens hydromorfologiske egenskaper som er nødvendige for å oppnå god økologisk tilstand, ville ha vesentlige negative innvirkninger på

- a) miljøet generelt,
- b) skipsfart, havneanlegg eller rekreasjon,
- c) aktiviteter som krever magasinering, overføring og fraføring av vann, for eksempel drikkevannsforsyning, elektrisitetsproduksjon eller vanning,
- d) flomvern, drenering, eller
- e) annen tilsvarende viktig bærekraftig virksomhet, og

De samfunnsnyttige formålene den kunstige eller sterkt modifiserte vannforekomsten tjener, på grunn av manglende teknisk gjennomførbarhet eller uforholdsmessig store kostnader, ikke med rimelighet kan oppnås med andre midler som miljømessig er vesentlig bedre.

En slik utpeking, og begrunnelsen for den, skal fremgå av vannforvaltningsplanen, og revurderes hvert sjette år.

§ 6. Miljømål for grunnvann

Tilstanden i grunnvann skal beskyttes mot forringelse, forbedres og gjenopprettes og balansen mellom uttak og nydanning sikres med sikte på at vannforekomstene minst skal ha **god kjemisk og kvantitativ tilstand** [...]

§ 7. Miljømål for beskyttede områder

Beskyttede områder som inngår i registeret i henhold til § 16 skal oppfylle miljømålene i § 4–§ 6 og eventuelle miljømål som følger av grunnlaget for beskyttelse.

§ 8. Frister for å nå miljømålene

Miljømålene i § 4–§ 7 skal i utgangspunktet nås innen utgangen av den til enhver tid gjeldende planperiode [...]

§ 9. Utsatte frister for å nå miljømålene

Fristene i § 8 første og annet ledd kan forlenges med inntil 6 år for å sikre en gradvis måloppnåelse, forutsatt at det ikke forekommer ytterligere forringelse av tilstanden i den berørte vannforekomsten og minst ett av følgende forhold gjør seg gjeldende:

- a) forbedringene kan av tekniske årsaker ikke gjennomføres innen fristen,
- b) det ville være uforholdsmessig kostnadskrevende å gjennomføre forbedringen innen fristen, eller
- c) det foreligger slike naturforhold at en forbedring av vannforekomsten innen fristen ikke lar seg gjennomføre.

§ 10. Mindre strenge miljømål

Når en vannforekomst er så påvirket av menneskelig virksomhet at det er umulig eller uforholdsmessig kostnadskrevende å nå målene i § 4–§ 7, kan det fastsettes **mindre strenge miljømål** dersom følgende vilkår er oppfylt:

- a) de miljømessige og samfunnsøkonomiske behov som denne menneskelige virksomheten tjener, ikke uten uforholdsmessige kostnader kan oppfylles på andre måter som er miljømessig vesentlig gunstigere,
- b) det sikres en best mulig økologisk og kjemisk tilstand for overflatevann og minst mulig avvik fra god kvantitativ tilstand for grunnvann gitt påvirkningene som er til stede, og som ikke med rimelighet kan unngås sett hen til typen av menneskelig virksomhet eller forurensning, og
- c) det ikke forekommer ytterligere forringelse av tilstanden i den berørte vannforekomsten.

Fastsettelsen av mindre strenge miljømål og begrunnelsen for den skal fremgå av vannforvaltningsplanen, og skal revurderes hvert sjette år.

1.2 Relevante veiledere

- Veileder 01:2014 Sterkt modifiserte vannforekomster: Utpeking, fastsetting av miljømål og bruk av unntak
- Vannforskriften Veileder i arbeidet med miljøtiltak Versjon 1.0 (12.09.07) – side 33-35
- (Veileder om unntak fra miljømål. Norsk oversettelse av dokumentet: Guidance Document No. 20 - Technical Report – 2009 – 027)

Veilederne kan lastes ned fra vannportalen.no/veiledere.

1.3 Nasjonale føringer for arbeidet med oppdatering av de regionale vannforvaltningsplanene, brev 19.03.2019

Klima- og miljødepartementet sendte den 19.03.2019 ut [brev med nasjonale føringer](#) for vannforvaltninga. Brevet omhandler bl.a. hvilket ambisjonsnivå som forventes for ulike påvirkninger, og er relevant for vurdering av miljømål. F.eks:

- Avløp: «Målsettingen skal være at alle anleggene i den enkelte kommune oppfyller forurensningsforskriftens rensekrav slik at miljømålene etter vannforskriften kan nås innen 2027, og senest innen 2033.»
- Landbruk: «Det er behov for forsterket innsats mot forurensning fra jordbruk for å oppnå målet om god tilstand i alle landbrukspåvirkede vannforekomster.

I områder hvor iverksatte tiltak ikke er tilstrekkelige til at miljømålet god tilstand nås, innføres mer forpliktende krav. Herunder skal fylkesmennenes og kommunenes hjemler til å stille krav til gjennomføring av miljøtiltak tas i bruk der det er nødvendig for at miljømålene etter vannforskriften nås innen 2027, og senest innen 2033».

Ifølge de nasjonale føringene skal departementene i løpet av 2019 utforme en ny hjemmel for fylkesmannens adgang til å stille miljøkrav i særlig utsatte områder.

2. Miljømål for kanaliserte og lukka landbruksbekker

Kanaliserte og lukka landbruksbekker som per i dag ikke har god økologisk tilstand (GØT) bør vurderes som SMVfer etter «tiltaksmetoden». Relevante spørsmål er:

- Vil aktuelle tiltak for å nå GØT (f.eks. åpning eller re-meandrering) gå vesentlig ut over matproduksjonen?
- Er tiltaket teknisk/økonomisk gjennomførbart?

Klassifiseringsveilederen gir retningslinjer for hvilke fysiske inngrep som kan gi SMVF-status:

Sterkt kanaliserte elvestrekninger og strekninger med sluser for båttrafikk over mer enn 1 km sammenhengende lengde.

Vannforekomster der mer enn 50 % av lengden har erosjons- og flomsikringstiltak som er anlagt i elvekanten inntil vannstrengen (erosjonsvern/forbygning). Flomsikringstiltak (voller) som ligger tilbaketrukket (minst 5 m) fra elvekanten regnes ikke med.

Erosjons- og flomsikringstiltak som avstenger tidligere aktive meandersvinger og flomløp. Den samlede lengde på avstengte løp må overstige 1 km (foreløpig estimat) for å gi foreløpige SMVF. Små kroksjøer som er avstengt som følge av erosjons- og flomsikringstiltak kan være mindre enn 1 km før vannforekomsten skal vurderes som foreløpig SMVF.

Bekkelukkinger og kulverter som representerer et vandringshinder for ferskvannsorganismer når den samlede lengden av lukka bekker overstiger 50 % av lengden av bekker i nedbørsfeltet, eller bekkelukkinger med sammenhengende lengde som overstiger 500 m. Dette må sees i sammenheng med fiskeførende strekninger over vandringshinderet.

Bekkefelt (nedbørsfelt) som har mer enn 50 % av samlet areal urbanisert eller modifisert/kanalisert for landbruksformål, eller mer enn 50 % av elvenettverket sitt sterkt påvirket av inngrep som f.eks. rør og kulverter eller endring av ruhet, vegetasjon og substrat osv. Dette gjelder bare der hvor landarealer er innvunnet for viktige bruksformål, som f.eks. bymessig bebyggelse eller landbruk.

Senkning av vannstand for å vinne nytt land for jordbruksformål eller annet formål eller for å bedre dyrkingsmuligheter i allerede dyrket jord i en slik grad at det har vesentlig effekt på leveforhold til vannplanter, fisk eller bunndyrsamfunn i vannforekomsten.

Dersom det er realistisk å gjennomføre tiltak som får bekken opp i god økologisk tilstand er bekken en naturlig vannforekomst, ikke en SMVF. Dersom det ikke finnes realistiske tiltak for å nå GØT er bekken en SMVF, og miljømålet settes til GØP. Uansett; alle realistiske og kostnadssvarende tiltak må gjennomføres for å nå så god tilstand som mulig.

Aktuelle tiltak for landbruksbekker med fysiske inngrep kan være:

- Reetablere kantvegetasjon
- Etablere skjul for fisk ved å legge ut større steiner, røtter o.l.
- Legge ut gytegrus
- Fjerne fiskevandringshindre
- Ripping, harving eller spyling for å rense substratet

I tiltakshåndbok for bedre fysisk vannmiljø, rapport nr. 296, UniResearch miljø, er flere aktuelle tiltak beskrevet.

Minstekravet for GØP er «et fungerende økosystem». Dette er definert nærmere på side 15 i SMVF-veilederen. Et fungerende økosystem innbefatter bl.a. at alle kvalitetselementer som ville vært representert ved naturtilstanden, f.eks. fisk, bunndyr og vannvegetasjon, er representert, men artsinventaret kan være endret og enkeltarter kan være fraværende. Sentrale økologiske funksjoner for livssyklus må opprettholdes, f.eks. må det være et minimum for muligheter til gyting og oppvekst av fisk.

SMVF-status gir ikke «fritak» fra målsettinger knytta til eutrofiering eller kjemisk tilstand. SMVF-status gir kun mulighet til å tilpasse målsettingene for de kvalitetselementene som er påvirket av de hydromorfologiske endringene.

3. Miljømål for sterkt eutrofierte vannforekomster

Som hovedregel bør det tilstrebes å nå god økologisk tilstand mhp. eutrofiering. Ofte vil det være behov for å sette utsatt frist, og i enkelte tilfeller kan det være aktuelt å sette mindre strenge miljømål.

For vannforekomster som er sterkt påvirket av punktutslipp vil opprydding kunne gi rask forbedring, og det kan være realistisk å nå god økologisk tilstand innen 2027 (altså ikke gi utsatt frist). **Opprydding i punktutslipp bør prioriteres i første planperiode.**

Dersom det er stor grad av påvirkning fra avrenning kan det være aktuelt å sette utsatt frist (måloppnåelse innen 2033). Begrunnelsen for utsatt frist blir da i naturgitte forhold; dersom tiltak gjennomføres i løpet av planperioden vil ikke effektene synes på en stund.

De nasjonale føringene omtalt over legger opp til et høyt ambisjonsnivå når det gjelder gjennomføring av avbøtende tiltak mot avrenning, og bruken av mindre strenge miljømål bør være restriktiv. I de tilfellene der det kan være aktuelt å sette MSM må følgende kriterier vurderes (§ 10 bokstav a-c):

- a) De miljømessige og samfunnsøkonomiske behovene som den menneskelige virksomheten tjener kan ikke uten uforholdsmessige kostnader oppfylles på andre

måter som er miljømessig vesentlig gunstigere. For eksempel *kan* vilkår a oppfylles dersom tiltakene som må gjennomføres for å nå GØT for eutrofieringsparameterne er så omfattende at det går betraktelig utover matproduksjonen i området.

- b) «det sikres en best mulig økologisk og kjemisk tilstand for overflatevann [...] gitt påvirkningene som er til stede, og som ikke med rimelighet kan unngås sett hen til typen av menneskelig virksomhet eller forurensning, og»
- c) «det ikke forekommer ytterligere forringelse av tilstanden i den berørte vannforekomsten»

For sterkt eutrofierte og fysisk degraderte landbruksbekker er det ikke sikkert at tiltak mot eutrofiering vil ha så mye å si for hvilket økologisk potensial som kan nås. F.eks. kan det tenkes at «streng» avrenningstiltak ikke vil være kostnadssvarende dersom hydromorfologien uansett setter en stopper for «et fungerende økosystem». I slike tilfeller er det en åpning for å sette mindre strenge miljømål for eutrofieringsparameterne.

4. Tidsutsettelse

Uavhengig av hvilket miljømål som settes (GØT, GØP eller MSM), kan det være aktuelt å sette tidsutsettelse for måloppnåelsen. Relevante spørsmål er:

- Er det mulig å få planlagt og vedtatt tiltaket i løpet av planperioden (er det f.eks. tilstrekkelig saksbehandlerkapasitet)?
- Er det mulig å finansiere, bygge og ferdigstille tiltaket i løpet av planperioden?
- Vil gjennomført tiltak gi full effekt til vassdraget i løpet av planperioden?

Dersom svaret er nei, kan man sette utsatt frist til utgangen av neste planperiode (6 år).

5. Retningslinjer for prioritering og fastsetting av miljømål

Retningslinjer for prioritering - når bør vi strekke oss ekstra langt for å nå minimum god økologisk tilstand?

- Når vassdraget har potensial for å bli viktig for sjørørret
- Når det er elvemusling der
- Vannforekomsten er en innsjø eller fjord
- Det er brukerinteresser som f.eks. drikkevann og badevann
- Bekken drenerer til viktig og belastet elv/innsjø/fjord
-

Tabell 1: Veiledende retningslinjer for fastsetting av miljømål i jordbrukspåvirkte vannforekomster

Miljømål →	Minimum god økologisk tilstand	Godt økologisk potensial	Mindre strenge miljømål
Tilnærmet naturlig bekk/elv (> 50 % av bekkelengden naturlig, kanalisering og mindre lukkinger kan forekomme)			
Elvemusling			
Sjørørret			
Badevann eller andre brukerinteresser			
Punktutslipp er største påvirkningskilde			
Innsjø som er sterkt påvirket av avrenning			
Terskefjord som er sterkt påvirket av avrenning			
Sterkt kanalisert bekk/elv, restaurering ikke realistisk			
Bekk som er delvis lukket (>50 % eller >500 m sammenhengende)			
Mindre bekkelukking gir vandringshinder, men gjenåpning ikke realistisk (nå) – sett utsatt frist			
Bekk som stort sett er lukket, gjenåpning ikke realistisk			
Nedslammet «drensrøft», restaurering/naturherming ikke realistisk			
Liten bekk uten viktige naturverdier som er sterkt påvirket av avrenning, kan åpne for mindre strenge mål			

6. Registrering i Vann-Nett

All informasjon om tiltak og miljømål skal legges inn i Vann-Nett. I utgangspunktet er det sektormyndighet som har ansvar for å legge inn og oppdatere denne informasjonen, men i vannområder med vannområdekoordinator kan det være hensiktsmessig at koordinatoren oppdaterer vann-nett på vegne av kommunene.

I Vann-Nett ligger det inne en rekke jordbrukstiltak – dette utgjør tiltaksprogrammet til regional vannforvaltningsplan. Før 01.02.2020 må kommunene gjennomføre følgende på Vann-Nett:

- Gå igjennom egne, registrert tiltak, og oppdatere status for disse (f.eks. «ferdig» eller «avvist»).
- Vurdere behovet for å gjennomføre ytterligere tiltak, og i så fall registrere disse i Vann-Nett
- Dersom en vannforekomst skal defineres som sterkt modifisert må fylkesmannen gjøre dette. Miljømålet settes da automatisk til godt økologisk potensial
- Dersom en vannforekomst skal få utsatt frist gjøres dette ved å registrere unntak § 9 direkte på et tiltak
- Dersom en vannforekomst skal få mindre strenge miljømål gjøres dette ved å registrere tiltaket som måtte ha blitt gjennomført for å nå GØT/GØP (f.eks. gjenåpning av bekk») og så registrere unntak § 10 på tiltaket

Trøndelag fylkeskommune

Seksjon Plan

Mottakere:

FRØYA KOMMUNE
NAMSOS KOMMUNE SENTRALADMINISTRASJON
MALVIK KOMMUNE
MERÅKER KOMMUNE SENTRALADMINISTRASJON
FLATANGER KOMMUNE SENTRALADMINISTRASJON
NÆRØY KOMMUNE SENTRALADMINISTRASJON
SNILLFJORD KOMMUNE SENTRALADMINISTRASJONEN
RØROS KOMMUNE
TRONDHEIM KOMMUNE ADMINISTRASJON
STEINKJER KOMMUNE SENTRALADMINISTRASJON
OPPDAL KOMMUNE
STJØRDAL KOMMUNE
MIDTRE GAULDAL KOMMUNE
MELHUS KOMMUNE
INDERØY KOMMUNE
HEMNE KOMMUNE SENTRALADMINISTRASJON
ØRLAND KOMMUNE
SKAUN KOMMUNE
NAMDALSEID KOMMUNE
RENNEBU KOMMUNE
SNÅSA KOMMUNE
ORKDAL KOMMUNE
MELDAL KOMMUNE
GRONG KOMMUNE
LIERNE KOMMUNE
NAMSSKOGAN KOMMUNE SENTRALADMINISTRASJONEN
TYDAL KOMMUNE
VIKNA KOMMUNE
INDRE FOSSEN KOMMUNE
HITRA KOMMUNE
ÅFJORD KOMMUNE
LEKA KOMMUNE
ROAN KOMMUNE
HOLTÅLEN KOMMUNE
SELBU KOMMUNE
HØYLANDET KOMMUNE
BJUGN KOMMUNE SENTRALADMINISTRASJON
OVERHALLA KOMMUNE
LEVANGER KOMMUNE
KLÆBU KOMMUNE SENTRALADMINISTRASJON
FROSTA KOMMUNE
FOSNES KOMMUNE AVDELING FOR FELLESFUNKSJONER
VERDAL KOMMUNE RÅDMANNSKONTOR
OSEN KOMMUNE UTVIKLING OG MILJØ
VERRAN KOMMUNE
AGDENES KOMMUNE

Trøndelag fylkeskommune

Seksjon Plan

RØYRVIK KOMMUNE
RINDAL KOMMUNE